

Нечаяк І. О.,

кандидат історичних наук, доцент кафедри іноземних мов
Дипломатичної академії України при МЗС України

ДОЦІЛЬНІСТЬ І ОСОБЛИВОСТІ ВИКОРИСТАННЯ МУЛЬТИМЕДІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ У ВИКЛАДАННІ ІНОЗЕМНИХ МОВ

Анотація. У статті подано аналіз досліджень провідних європейських та американських учених (мовознавців, психологів) та основних підходів у застосуванні мультимедіа. Автор статті доводить ефективність застосування мультимедіа у викладанні іноземних мов та їх позитивний вплив на цільову аудиторію та результати опанування іноземної мови, проте роль викладача при цьому залишається вагомою, хоча збалансованою, оскільки він набуває ролі модератора та зв'язуючої ланки.

Ключові слова: мультимедіа, мультимедійні технології, засоби комунікації, цільова аудиторія, іноземні мови, навчання.

Постановка проблеми. Науково-технічний прогрес є рушійною силою освітнього процесу, що спонукає до запровадження сучасних засобів у викладанні іноземних мов. Вони прискорюють процес викладання та засвоєння, занурення в автентичне середовище і, як результат, вільне володіння іноземною мовою, що є основною вимогою сучасної людини.

Через вплив інформаційних технологій на суспільство та освіту, опанування іноземної мови за допомогою комп'ютерних технологій стало основним напрямком у викладанні. Вивчаючи мову, головним завданням для студента є не лише заучування граматичних структур і правил, а засвоєння, як використовувати мову належним чином. Крім того, вивчення іноземної мови за допомогою комп'ютерних технологій зменшує стурбованість, або навіть страх студента, і це є позитивним аспектом у навчанні. Наприклад, інтерактивні комп'ютерні технології дозволяють студентам перевірити свої знання, уникаючи психологічного тиску через незадовільну оцінку. Навіть навпаки, студент у даному випадку може самостійно пройти весь тест із самого початку або зупинитися на конкретних проблемних завданнях. Адже навчання не повинно бути тиском.

Мультимедіа стали причиною переосмислення самої «ідеї» освітнього процесу [1], оскільки здатні забезпечити «занурення» у мовний простір, відчуті особливості, тонкощі мови, що вивчається. Мультимедійні засоби можуть застосовуватися у поєднанні з іншими стилями навчання для різних цільових аудиторій. Адже саме завдяки комунікативним компетенціям цільова аудиторія спроможна реалізувати свої знання, уміння, навички з метою розв'язання конкретних комунікативних завдань у реальних життєвих ситуаціях [2].

Сучасні мультимедійні освітні технології замінили статичні технічні засоби. Вони спонукають до активного мислення, поживлення пізнавального процесу, кращого засвоєння матеріалу, а отже, вільного володіння мовою завдяки зануренню в автентичне середовище.

Зазначимо, що мультимедіа – це комбінування різних форм представлення інформації (текстової, звукової, графічної, ані-

маційної, відео) на одному носіїві, сполучення нерухомих і рухомих образів. Мультимедійна база даних може вмішувати текстову і образну інформацію, відеокліпи і таблиці [3].

Аналіз наукових досліджень підтверджує вагому перевагу учбових методів із застосуванням мультимедіа над традиційними підходами. Дослідженням застосування новітніх методів навчання та мультимедіа зокрема займаються такі українські та іноземні науковці, як Л.П. Маслак, Л.А. Сажко, Є.П. Тимченко, Т.М. Трофимішина, А.Ю. Чуфарлічева, О.О. Чевичелова, Д. Нанен [4], Р. Вонг [5], Р.С. Мейер [6], М. Пун [7] та інші.

Навчання за допомогою мультимедіа або когнітивна теорія мультимедійного навчання [8] встановлює, що оптимальне навчання відбувається тільки в тому випадку, коли вербальний і візуальний матеріал представлені синхронно. Дане твердження було запропоноване Аланом Пайвіо [9], канадським ученим, що присвятив свою наукову діяльність дослідженню психології пам'яті. Він представив **теорію подвійного кодування**, що «є сумісною з візуально-просторовою матрицею і петлею повторення в моделі робочої пам'яті Алана Бедделі» [10].

Теорія подвійного кодування стверджує існування двох взаємодіючих систем пам'яті – образної і словесної. У процесі запам'ятовування при цьому працюють обидва види пам'яті. Відповідно перевагу має той матеріал, який представлений в образній і словесній формі. Таким чином конкретні слова запам'ятовуються краще, ніж абстрактні [11]. Дана теорія доводить, що для засвоєння вербальної і візуальної інформації необхідні різні системи. Одночасно студент має слухати і аналізувати інформацію, переводити її у візуальні символи і образи, замальовувати, записувати, фіксувати емоційне наповнення.

Отже, одночасно мають бути задіяні різні види пам'яті: словесно-логістична, образна; візуальна, аудіальна, моторна; емоційна і сенсорна.

Згодом педагогом-психологом, професором Каліфорнійського університету Санта-Барбара Річардом Е. Мейером була представлена когнітивна **теорія мультимедійного навчання** [12]. Ряд досліджень підтверджує її ефективність. Зазначимо кілька принципів даної концепції.

Принцип модальності передбачає кодування мозком двох різних видів інформації – візуальної і звукової. Науковець довів ефективність змішаного навчання, пояснивши ефект модальності, як наслідок обробки інформації або завантаження бази знань. Цей принцип є сумісним з теорією Алана Пайвіо.

Ідея ж пригнічення пам'яті через застосування візуальної і вербальної діяльності була заперечена у 1974 році, коли Алан Бедделі і Грехем Хітч запропонували «теорію робочої пам'яті» [10, 13], яка складається з двох значною мірою незалежних компонентів, що працюють, як правило, паралельно. А саме робоча пам'ять дозволяє аналізувати процес сприйняття мовних

сигналів як у візуальній, так і аудіо/акустичній формі [13]. Саме на цій теорії в подальшому Алан Пайвіо розробив модель подвійного кодування, а Річард Мейер [12] взяв її за основу своєї теорії мультимедійного навчання.

Отже, змішане навчання не обов'язково має пригнічувати учня, а дійсно може бути корисним. Крім того, згодом було доведено рядом дослідників ефективність мультимедійних курсів, що включали анімацію з послідовною розповіддю на відміну від мономедійних курсів із виключно анімаційним або текстовим контентом. Тобто, інформація повинна кодуватися як візуально, так і вербально. При вербальному кодуванні інформації знижується когнітивне навантаження [14].

Отже, наприклад, використовуючи PowerPoint-презентацію, необхідно подавати текст, застосовуючи різні візуальні ефекти (змінюючи шрифт, колір та ін.) і підтверджувати запропоновану інформацію, дані та факти відеорядом чи фото.

Згідно з **принципом надмірності** навчання є більш ефективним при застосуванні анімації і розповіді, на відміну від анімації, розповіді і «тексту з екрану». Тобто, в даному випадку вагоме значення відіграє розсіяна увага (так званий ефект розсіяної уваги, запропонований Джоном Свеллером і Полом Чандлером [15]), а надмірна інформація є зайвою.

Принцип **просторового зв'язку** встановлює ефективність представлення слів, питань, фраз або текстів поруч із відповідними малюнками чи фото на одній сторінці або поруч на екрані.

Принцип **часового зв'язку** передбачає синхронне представлення слів і відповідного візуального матеріалу. Послідовне представлення не є результативним.

Принцип **узгодженості** встановлює необхідність уникнення сторонніх матеріалів, оскільки їх наявність негативно впливає на засвоєння матеріалу.

Принцип **індивідуальних відмінностей** передбачає вплив застосування цільових ефектів на слабо ерудованих студентів і навпаки [16].

Таким чином, вищезазначені принципи доводять ефективність застосування мультимедіа у викладанні іноземної мови та їх вплив на цільову аудиторію з урахуванням принципу надмірності, який, на нашу думку, може бути використаний у поєднанні з кожним вищезазначеним принципом. Проте вибір залишається за викладачем, який має враховувати специфіку цільової аудиторії.

Науковці зазначають, що перевагами навчання з використанням мультимедійних технологій є зростання мотивації та уваги [17], підвищення інтерактивності, досягнення особистої мети, можливість контролю та управління учбовим процесом, самоконтроль та самостійне навчання через інтернет-зв'язок без часового та просторового обмеження. Мультимедіа є поєднанням різних інформаційних джерел та існуючих технологій, що забезпечують як викладача, так і студента значною кількістю допоміжних ресурсів, що є важливим під час вивчення мови.

У даному контексті зазначимо два основних способи подачі інформації через мультимедіа: лінійний і нелінійний.

Лінійним способом пропонується інформація без можливості впливу аудиторії на доповідача. Наприклад, показ запису, презентації чи виступу. Водночас, протягом живого виступу чи презентації аудиторія може ставити запитання, коментувати, відповідно відходити від теми, а отже, інформація може надходити інтерактивно – нелінійно.

Звернімо увагу на види мультимедіа, що можуть бути використані для опанування іноземної мови як за сприяння викладача, так і під час самостійної роботи.

До **традиційних мультимедіа** відносять один із найрозповсюдженіших видів, що передбачає застосування лише одного контекстуального виду – відео- чи музичного фрагменту, діафільму, слайдів. У більшості випадків такий вид мультимедіа є найбільш прийнятним для кращого засвоєння матеріалу студентами. Наприклад, документальний фільм є найкращим способом подачі сукупності подій, інформаційного та відеоряду під керівництвом викладача.

Комбіновані (змішані) мультимедіа передбачають використання декількох типів мультимедіа, а отже, викладач може вибирати, які саме види є найбільш прийнятними. Наприклад, можна поєднати слайд-шоу та презентації з отриманням додаткової інформації через Інтернет.

Практичні мультимедіа – це цифрові камери і HD відеореєстратори. Вони дають можливість викладачу створювати власні відео. Наприклад, можна зробити відеозапис практичного заняття, виступів для їх подальшого аналізу, обговорення, редагування. Такий вид мультимедіа можна використовувати для заохочення студентів до самостійної роботи.

Виклад основного матеріалу дослідження. Інтерактивні мультимедіа забезпечують викладача і студента інтернет-підтримкою та зв'язком із навколишнім світом. Зокрема, відеочати та інтернет-презентації можуть бути використані для дистанційного навчання (за допомогою програми дистанційного зв'язку Skype). Може бути запропонована «віртуальна гостьова лекція» експерта з певної галузі, носія мови [18].

Одна з основних технік забезпечення досягнення мети під час учбового процесу та сприяння розвитку комунікативних навичок є запровадження і вмлі використання мультимедійних засобів. Так, мультимедійні класи надають можливість працювати і вночі співставляти різноманітні тексти та інформаційні джерела, що є ґрунтовною основою для оволодіння предметом. Крім того, застосування мультимедіа є позитивним фактором щодо покращення якості та поживлення самого процесу викладання.

Тобто, основною відмінною у застосуванні традиційних і мультимедійних засобів навчання є якісний підхід та інтенсивність. Студенти отримують більше можливостей у висловленні своєї думки, що сприяє мотивації, а отже, і кращому результату.

Зупинимося на ролі викладача у навчальному процесі з використанням мультимедійних засобів, роль якого не зменшується у порівнянні з класичним підходом. Навпаки, викладач має вивчити та засвоїти способи використання мультимедіа, визначити ефективність та переваги тих чи інших підходів саме для певних видів роботи. Загалом викладач має модифікувати, пристосувати чи навіть переформатувати роботу з аудиторією через належне застосування новітніх методів навчання. Проте слід звернути увагу на належний обсяг використаних мультимедіа та їх тривалісті задля уникнення переобтяження роботи з аудиторією, оскільки, на нашу думку, тривалість практичної роботи аудиторії має переважати.

Отже, для внесення змін у учбовий процес, а саме адаптування до використання мультимедіа, викладачу слід:

- перейняти та засвоїти ряд методів та технік;
- вивчити їх різновиди, оволодіти навичками та вміннями їх практичного застосування;
- визначити та вибрати саме ті медіа, які б були найефективнішими для конкретного виду роботи, вмлі їх поєднувати, заміщати, міксувати належним чином;
- визначити необхідний обсяг застосованих мультимедіа з метою уникнення переобтяження учбового процесу.

Зазначимо, що викладач при цьому виступає у ролі координатора, який скеровує роботу аудиторії так, аби навчання було більшою мірою самостійним і індивідуалізованим. Завданням викладача є забезпечити учбовий процес таким чином, щоб аудиторія могла застосувати теорію на практиці та інтегрувати у мовне середовище.

Звернімо увагу на позитивні результати застосування мультимедіа у викладанні іноземних мов. По перше, мультимедіа дають можливість представляти інформацію, застосовуючи кілька відмінних, проте логічно пов'язаних засобів, що організовує логічну подачу інформації (через гіпермедійний зв'язок). Мультимедіа передбачає застосування різних стилів навчання (аудіо-, відео-, графіка, переклад).

Часовий простір є також необмеженим, оскільки студент може особисто визначати зручний саме для нього часовий проміжок і темп роботи.

Не менш важливим фактором є і зацікавленість та задоволення, оскільки можна особисто для себе вибрати цікаву тему (при самостійному опрацюванні матеріалу). Мультимедіа сприяють розвитку навичок ефективного мислення, розвитку комунікативних навичок, що активізує співпрацю з викладачем та групою (через електронну пошту, чати, Skype, Wiber). Нові теми можна опанувати через активізацію мислення, вирішення проблеми та шляхом прийняття рішення (рольові ігри).

Отже, перевагами мультимедіа є можливість повторення, поєднання до пройденого матеріалу, транспортабельність і легкість у застосуванні. Проте застосування комп'ютера не може замінити самого викладача, чи зменшити його роль. Оскільки в даному випадку викладач виступає посередником між аудиторією та мультимедіа, що скеровує учбовий процес та визначає, які саме засоби будуть більш чи менш ефективними для певного виду роботи задля досягнення кращого результату.

Комп'ютер сам по собі не є методом навчання, а скоріше рушійною силою, що змушує педагогіку розвиватися в новому напрямку задля використання комп'ютерних переваг та подолання обмежень та недоліків [19]. Для того, щоб використовувати комп'ютерний потенціал, потрібен викладач, який спроможний активізувати взаємодоповнюючі відносини між комп'ютерними технологіями та належними педагогічними програмами [20].

Що насправді є відмінним та вагомим у застосування мультимедіа та комп'ютерних технологій, це те, що викладач виступає в якості сполучної ланки, що передає знання через практику, при цьому основна роль надається саме аудиторії, а не викладачу. Крім того, такий підхід скоріше націлений на вдосконалення комунікативних навичок та уникнення надмірної концентрації на виправленні помилок, що дозволяє аудиторії вільно брати участь у таких видах роботи, де головну роль відіграють саме студенти, що сприяє співпраці, а не конкуренції [20]. Студенти при цьому є менш залежними від викладача та можуть вільно експериментувати з мовою в природньому середовищі.

Незважаючи на те, що інтеграція новітніх методів навчання, а саме мультимедіа та комп'ютерних технологій, в навчальні мовні програми може спричинити занепокоєння серед викладачів іноземних мов, науковці наполегливо стверджують, що новітні засоби справді змінюють роль викладача, інколи радикально, проте не замінюють і не виключають його участі в навчальному процесі. Навпаки, викладач не притягує до себе всю увагу, а набуває ролі провідника, який впорядковує уч-

бовий процес. Таким чином, викладач взаємодіє зі студентом, перш за все, для того, аби зменшити складнощі у використанні мови, що вивчається, передбачає ймовірні технічні проблеми та допомагає їх уникнути, мотивує студента та оцінює його роботу, що є важливим складником у навчальному процесі. Як підтверджують результати опитувань, студенти віддають перевагу вивченню мови за присутності, супроводу та підтримки викладача, аніж абсолютно самостійній роботі [20].

Між тим, зменшення надмірної присутності викладача довело зростання рівня та частоти комунікації (більш вільне володіння мовою, використання складних речень).

Висновки. Отже, звернімо увагу на основні переваги використання мультимедіа в навчальному процесі. Передусім, це мотивація. Застосування різноманітних мультимедійних компонентів в одній програмі чи курсі продемонстрували зростання зацікавлення студентів та їх мотивації, однак присутність викладача залишається обов'язковою, проте збалансованою, оскільки він набуває ролі модератора та зв'язуючої ланки.

Адаптація навчального процесу відповідно до вимог цільової аудиторії – підбір необхідного матеріалу відповідно до рівня, мети, вимог, темпів роботи аудиторії. Можливість опрацювати та вдосконалювати навички самостійно. За цільовою аудиторією залишається право вибору, що саме і як опрацювати. Комп'ютерні технології надають можливість обирати цікавий матеріал, що є складовою мотивації, а вивчення мови при цьому виступає пріоритетним, проте допоміжним компонентом.

Аутентичність, а саме можливість поєднувати кілька практичних навичок мовленнєвої діяльності, активація комунікативних навичок через спілкування з носіями мови, в результаті чого зникає мовний бар'єр та страх спілкування. «Перебуваючи» у мережевому середовищі, студент відчуває себе частиною реальної спільноти, де всі є рівними у вивченні іноземної мови, а отже, зазнає менше стресу та є більш впевненим, ймовірно, через уникнення контролю помилок (спілкування через чати, текстові повідомлення, електронне листування).

Застосування комп'ютерних технологій піднімає самооцінку, сприяє вдосконаленню основних мовленнєвих навичок; навчальний процес є центрованим відповідно до вимог аудиторії, сприяє активізації навчального процесу через вироблення і вдосконалення навичок критичного мислення.

Література:

1. Sakthivel K. Influence of Multimedia Technology in English Language Teaching. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.slideshare.net>.
2. Куца С. Сучасні методи викладання іноземних мов. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.oldconf.neasmo.org.ua>.
3. Мультимедіа. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.uk.wikipedia.org/>
4. Nunan D. Second language teaching and learning. Boston: Heinle & Heinle Publishers, 1999.
5. Wang C.R. A comparative study on traditional model of English teaching and multimedia computer aided English teaching // Journal of Hunan First Normal College. – 8 (3), 2008. – P. 56–58.
6. Mayer Richard E. Cognitive Theory of Multimedia Learning // Cambridge Handbook of Multimedia Learning. – NY: Cambr. Univ. Press, 2010. – P. 31–48.
7. Min Pun. The use of multimedia technology in english language teaching: a global perspective. Crossing the Border: International Journal of Interdisciplinary Studies ISSN 2350-8752(P) Volume 1. – № 1. – 15 December 2013.

8. Paivio A. Mental representations: A dual coding approach. Oxford University Press. – 1986.
 9. Sadoski M., Paivio A. A dual coding theoretical model of reading // Ruddel R. B. & Unrau N. J.(Eds.) Theoretical models and processes of reading – New York, DE: International Reading Association. 2004. – P. 1329–1362. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.csuchico.edu/~nswartz/paivio.pdf>.
 10. Baddeley A. Working memory. Science № 255, 1992 – P. 556–559. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://uk.wikipedia.org/>.
 11. Назаров А.В. Великий психологічний словник. – М.: Прайм-ЄВ-РОЗНАК. Під ред. Б.Р. Мещерякова, акад. В.П. Зінченко. – 2003.
 12. Richard E. Mayer. Cognitive Theory of Multimedia Learning // Cambridge Handbook of Multimedia Learning. – NY: Cambr. Univ. Press, 2010. – P. 31–48.
 13. Baddeley, A.D., Hitch, G.J. Working memory. – 1974. – Bower G.A. (Ed.) Recent advances in learning and motivation. – New York: Academic Press. – Vol. 8. – P. 47–90.
 14. Mayer R.E, Heiser J. and Lonn S. Cognitive constraints on multimedia learning: When presenting more material results in less understanding // Journal of Educational Psychology. – № 93. – 2001. – P. 187–198.
 15. Sweller J., Chandler P. Why Some Material Is Difficult to Learn. Cognition and Instruction. – Lawrence Earlbaum Associates, Inc. 1994, 12 (3). – P. 185–233.
 16. Cognitive theory of multimedia learning. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.elearning.com.ua/2011/04/cognitive-theory-of-multimedia-learning/>.
 17. Shelly C., Cunter C. Teachers discovering computers: Integrating technology and digital media in classroom (4th ed.). – Boston: Thomson Course Technology, 2006.
 18. Robert A. Types of Multimedia in Classroom. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.ehow.com/ info_7941275_ types-multimedia-classroom.html.
 19. Warschauer M. Computer Assisted Language Learning: an Introduction. – 2008.04.11.
 20. Domingo N. Computer-assisted language learning: Increase of freedom of submission to machines? – 2007.12.10.
- Нечаюк И. О. Целесообразность и особенности использования мультимедийных технологий в преподавании иностранных языков**
- Аннотация.** В статье представлен анализ исследований ведущих европейских и американских ученых (языковедов, психологов) и основных подходов в применении мультимедиа. Автор статьи доказывает эффективность применения мультимедиа в преподавании иностранных языков и их положительное влияние на целевую аудиторию и результаты освоения иностранных языков, однако роль преподавателя при этом остается весомой, хотя и сбалансированной, поскольку он выступает в роли модератора и связующего звена.
- Ключевые слова:** мультимедиа, мультимедийные технологии, средства коммуникации, целевая аудитория, иностранные языки, обучение.
- Nechayuk I. Feasibility and features of multimedia technology in foreign language teaching**
- Summary.** The article provides analysis of research of leading European and American scientists (linguists, psychologists) and main approaches in multimedia use. The author of article proves effectiveness of use of multimedia in teaching foreign languages and their positive impact on target audience as well as learning outcomes. Still the teacher's role remains significant although balanced as teacher assumes role of a moderator and a liaison.
- Key words:** multimedia, multimedia technologies, communication tools, target audience, foreign languages, training.